

Rad u literarnoj družini 1933/34 godine

Prvi put je izabran za predsjednika družine učenik VII r. Nail Kobašlić. Pobijedila je napredna struja. Posjećivala su se predavanja iz književnosti kroz koja su se odražavala napredna strujanja. Ubrzo je svučena pozornost na djelovanje udruženja i počele su pretnje da se udruženje raspusti tako da su otežani uslovi za rad i došlo je do privremene krize. Nepoverenje je bilo toliko da su čak i muzičke tačke bile sumljive pa je ispitivano koju autori tih muzičkih komada. Pazilo se na to da djaci ne idu na predavanja KAB-a i da ne idu u radnički dom jer se je već tada formirala nacionalistička grupacija djaka koji su pomagali prestavnike režima. Medjutim, djaci su i bez obzira na zabranu odlazili na predavanja KAB-a koliko je to bilo moguće i odlazili su na igranke u Radnički dom, ali ne zbog igranki nego da dodju u vezu sa radnicima. I to je bilo sumljivo.

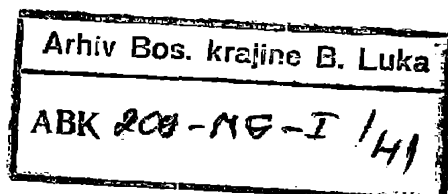
Naročito su bili aktivni u uticanju na rad u gimnaziji u periodu od 1932 do 1934 g. Vilko Vinterhalter i Nikica Pavlić. Mnogo se čitala marksistička literatura i tražila ilegalna literatura. Neki su djaci čak davali priloge za časopis Stožer u Beogradu, a jedno kraće vrijeme proturao se list Skamija koji je izdavala beogradska djačka omladina komunistički orjentisana. Jedan profesor na času vjeronauke otkrio je taj list i nastala je zbrka oko toga tako je i to bilo otkriveno.

Djaci su održavali sastanke sa istaknutim radnicima komunistima i u čaršiji i po zanatskim radnjama sa Kazasom, Idrizom Maslom i dr. Takođe je iskorišćen i ljetna sezona kupanja na Vrbasu.

1935 g. jednom maturantu je od strane razre nog starješine naredjeno da drži govor blaženopočivšem kralju Aleksandru na Oplencu pod prijetnom isključenja, Naročino je plameni govor održao naš direktor Miladinović Stevo iza pogibije. Prof. Trivić Ljubomir, iako su ga djaci smatrali pomalo plašljivim, ipak je školske zadatke hrabro ocjenjivao, pomalo demantovao te glasove, inače su ga djavi gledali sasipatijama, jer su smatrali da nije u redovima reakcije. Grgičević Jerko imao je znatne muke sa maturantima, pošto je na seminarskim časovima dolazilo do vrlo dramatičnih objašnjenja, tako da je jednom po održanom satu molio da se štedi i da se ne dovodi u nepriliku.

Uticaj Komunističke partije bio je očit, iako je sve bilo konspirativno, a vržio se preko drugova koju su bili zaduženi za rad na gimnaziji. Dakle aktivnost ispoljavala kroz uticaj Partije, kroz rad literarne družine preko KAB-a i plasiranjem naprednih časopisa i literature.

Nail kobašlić

KAKO JE PODIGNUTA VELIKA REALKA U BANJOJ LUCI I PRVI POČECI NJENOG RADA I DELOVANJA

Više od dve godine trajala je izgradnja zgrade Velike realke u B. Luci, s čijim se je prvim (zemljanim) radovima otpočelo u jesen 1892 g., dok su svi poslovi na njoj bili završeni u ljeto 1895 g. koje godine je u novopodignutoj velikoj građevini otpočela i redovna nastava. To beše u doba kada je Banja Luka brojala nešto više od deset hiljada stanovnika i dok nije imala ni vodovod, ni kanalizaciju ni električno osvjetljenje.

Možda, ovom prilikom neće biti na odmet, da se u kratkim potezima prikažu neke pojedinosti o samoj građnji pomenute zgrade, koja je u vreme njenog podizanja spadala u najveće i najmonumentalnije građevine u BiH.

Za vreme turske, kao i nakon okupacije (1678) za austro-ugarske vladavine, na erarnom zemljištu, gdje je podignuta Velika realka u B. Luci nalazile su se turske i austrijske barake, u kojima je obitavao jedan deo vojske, koja nije mogla da se smesti u kasarne, u Vrbas logor, kao ni u obližnjoj staroj tvrđjavi.

I kad je doneseno rješenje, da se u Banjoj Luci podigne prostrana i reprezentativna zgrada Velike realke, austrijske prosvetne vlasti odlučile su, da se pomenuti objekat sagradi na mjestu gdje su se nalazile neke vojničke barake, a koje dominira širokim vidokrugom. Po primljenim, ranije snimljenim i izradjenim planovima nove zgrade Velike realke od strane austrougarskih arhitekata i tehničara, ubrzo se je pristupilo njenoj izgradnji. Glavni preduzimač svih radova na ovoj građevini bio je HIPOLIT POKORNI poreklom Čeh, veoma vešt, ozbiljan i radan čovjek, koji je nosio dugačku sjedu bradu, zbog čega su ga radnici zvali Bradonjom. Pored nekolicine domaćih, glavni majstori zidari na podizanju ovog zdanja bili su Talijani, kojih je u to doba bilo priličan broj po gradovima i naseljima BiH. Ostala ljudska radna snaga uzimana je iz ovih krajeva. U toku pomenutih radova desilo se je i nekoliko teških i lakših nesreća, naročito kad se radilo na visokim skalama. Između ostalih radničkih nezgoda, pred samo okončanje radova, zadesila je teža nesreća i radnika Grgu Ljevvara uz B. Luke, koji je duže vremena radio na ovoj građevini kao obični radnik. Dok je pomenuti Grga nosio građevinski materijal preko visokih skela, odjednom su mu se postakle noge, i on je sa skele na skelu pao iz visine od deset metara. Dugo je liječen od zadobivenih povreda i konačno je ostao živ, ali sa poremećenim umom. Sve do nedavno Grga je živjeo u Banjoj Luci kao mlouman i pobožan građjanin-prosjak, koga su stari Banjalučani, koji su znali za njegovu tragediju, svesrdno pomagali.

Podignuta zgrada Velike realke bila je sagradjena na dva sprata, sa centralnim grijenjem, ~~kak~~ u obliku latinicom štampalog slova P, dok je pre Drugog svetskog rata izvršeno proširenje pomenute građevine, koja je tada dobila oblik štampalog slova E.

Prilikom završnih građevinskih radova, zajedno sa početkom nastave u novopodignutoj Velikoj realci, koja je bila bogato snabdjevena potrebnim inventarom, učilima, kabinetima i crtaonicom, održana je mala i skromna proslava 4 oktobra 1895 godine.

Prvi direktor škole bio je Avgust pl. Tartalja, dok su profesorski zbor sačinjavali ovi nastavnici: Vahdimir Skarić, proto Vid Kovačević, fra Franje Djurić, Ibrahim ef. Kadić i Jakob Elias.

Kancelarija direktora nalazila se u sredini prvog sprata, a do nje zbornica za nastavnike. Nešto dobnije u prizemlju levog krila zgrade uredjen je stan za direktora škole. U prostranom, ogradjenom i uredjenom školskom dvorištu nalazila se jedna manja zgrada za služitelja, koja je važila i kao ostava za razne razne gimnastičke sprave i naprave. Pored provodjenja slobodnog vremena za vreme odmora, u školskom dvorištu održavani su za djake i časovi gimnastike, na kojima se pored ostalog vežbalo i u mačevanju.

Prve školske godine 1895 /96 otpočeo je sa radom prvi razred sa svega 64 upisana djaka.

Trigu o čistoci, kao i ostalim higijenskim potrebama ove škole, vodili su savjesno podvornici, u početku sam Jovo Djukić, a dobnije i Aleksa Djukić, koji sa rema djacima bili dosta strogi, ali pravedni, a kojih se, čako odavno nisu među živima, dobro sećaju mnoge starije generacije djaka pomenute škole, kojima

su oni naizmenično podelili veći broj maturalnih štapova, za koje su usluge uvek dobro i obilno nagradjeni. Tako se zna da je podvornik Š Jovo od jednog muslimana- djaka VIII razreda kad je maturirao dobio za predani mu štap kravu sa teletom.

Za razliku od današnjeg doba djaci Velike realke u B.Luci, naročito oni iz viših razreda, koje su širi narodni slojevi zvali "školnicima" uživali su mnogo veću popularnost i pažnju gradjanstva, nego što je to slučaj danas.

Umesto futbala, koji je danas osvojio sve mlađe generacije, u ono vreme behu obligatni časovi iz gimnastike, kao i društvena delovanja Sokolskih društava, gde se je gajio i negovao zdrav i koristan sport. Pored pohađanja pevačkih i muzičkih družina, kao i pored obimnog čitanja i studiranja naučnih i ostalih književnih dela, u slobodnim časovima djaci ove škole posećivali su mnoge prosvetno-kulturne kružoke, sastanke i udruženja, na kojima su se vodile opsežne literarne i ostale rasprave i diskusije. (Posećivanja kina nije bilo sve do 1910 godine, kad je u B.Luci otvoren prvi "Edison" kino koji je bio smešten u Rudovića kući, u neposrednoj blizini trgovine Save Milanovića. X

Sve to, kao i niđijim nenačetim rz i obraz i solidna i temeljita nastava i stečeno znanje za vreme školske obuke, mnogo je delovalo na svestrano obrazovanje tadašnjih djačkih generacija, koje su stekle bezprekora jak i temeljit osnov a što se pokazalo kao neobično pozitivno i docnije kad su ovi svršeni ljudi pošli u praktičan život. Od pomenutih generacija postoje još uvek izvesni ostaci, koji i danas važe kao svestrano izgradjeni intelektualni radnici, i uz to dobri i realni praktičari, kojima se mogu poveriti na rešavanje i najteži državni zadaci i problemi.

Sk.1902-3 god. na Velikoj realci u B.Luci ispitate zrelosti položili su prvi maturanti ove i to njih 12 na broju: Muhamed Barjaktarević iz Tešnje, Bogoljub Bijelić iz Rujevca, Emin Brkić iz Tešnja, Svetolik Davidović iz Bugojna, Ivan Ivković iz Bihaća, Dušan Knežević iz Sjeverovaca, Dragutin Kokanović iz Bos.Dubice, Mihajlo Opatić iz Krneta, Petar Petković iz Bos. Gradiške, Stevo Trninić iz Mahovljanag Nikola Vujičić iz Varcar Vakufa i Svetozar Žrnić iz Bistrice.

Ukoliko se zna, od pomenutih prvih maturana koji su završili Veliku realku u B.L. još su u životu prof.Dragutin Kokanović koji živi u Beogradu i prof. Nikola Vujičić koji živi u Sarajevu.

Razredni starešina prvog VIII razr. ove škole bio je Franjo Harazin, koji je predavao matematiku, deskriptivu i fiziku. Kao redovan profesor F.Harazin je bio preko 50 godina srđnjoškolski nastavnik, za koje je vreme rešio mnoge matematičke probleme kao i razne izume, ali kojima su se (zbog njegove naivnosti i prostodušnosti) koristila druga lica, koja su na volšeban način iskoristila njegovo ogromno znanje. Zato nije čudo što su ga svi njegovi djaci zbog njegove velike dobrote i plemenitosti zvali iz milošte (ali bez njegovog znanja) svojim dragim "Tatekom".

Pažnja i nadzor prema djacima Velike realke u B.L. bio je dosta strog ali pr edan i dostojanstven. Sve je to bilo istaknuto u školskim disciplinskim pravilima koja su se pravilno primjenjivala. Tako je između ostalog bilo za sve djake - nedeljom i većim praznicima- skupno posjećivanje bogomolja, dok su je jedino djaci VII i VIII razreda smeli slobodno da posećuju kafane i restorane. Uza sve to, odnos između profesora i djaka u slobodnim časovima bio je prijazan i na visini, ali više vaspitnog karaktera.

Sve do 1908 g. banjalučku Veliku realku pohađjali izričito muškarci Tek pomenute godine poremećen je taj red, kada su se kao prve žene upisale u pomenutu školu dve kćetke pro. Stanka Pavičića, a koje su prethodno bile završile Devojačku školu u B.Luci. Nije čudo, da je ovaj događaj pobudio senzaciju ali je uza sve to od strane prof.zbora i ostalih djaka bio primaju ljen sa simpatijama i odobrevanjem.

I tako je s razvojem privrednih, političkih i ostalih prilika i događaja broj djaka Velike realke u B.L.(kao i njenih nastavnika) sve se više povećavao, jer je ovo bila - u svoje vreme - jedina puna srednja puna škola u Bos.Krajinu kao i jedinom delu Zapadne i Centralne Bosne, koja je dala prve naše učene ljude iz ovih krajeva.

Sjećanje na jednog profesora

Medju generacijama profesora koji su djelovali na našoj gimnaziji kao snažna figura ističe se lik pok.prof. Akifa Seremeta. Pok.Seremet došao je na našu gimnaziju oko 1926 godine te je odmah počeo djelovati medju omladinom, kao napredan čovjek, čovjek budućnosti što se je osjetilo ne samo u školi nego i njegovoj bližoj i daljoj okolini. U to doba banjalučka gimnazija daje naše najmarkantnije pobornike socijalizma medju mladim generacijama. Ove generacije nisu slučajno izrasle u tom duhu, već ruku medju ostalim i plod djelovanja druga Seremeta koji je znao da okupi, pokrene i u čovjeka usadati sve ono što je najplemenitije i najprogresivnije u našem društvu.

Možemo slobodno reći da je to prvi intelektualac koji je u svoje intelektualne kvalifikacije imao i znanje jednog kvalifikovanog radnika (stolarski zanat). Za vreme gradjenja svoje kuće, preko puta današnje tvornice obuće, sam je u zajednici sa naprednim radnicima i svojim djacima obavljao sve zanatske poslove, što je za ono doba bilo neobično i vrlo revolucionarno. To se može smatrati kao jedan vidan način u radu povezivanja intelektualaca i radnika praktično, a ujedno i zorno priznanje ravnopravnosti intelektualnog i fizičkog rada svaki u svom domenu, a ovo je bila vidna manifestacija novog duha u minijaturi.

Da bi ne samo u radu nego i u slobodnom vremenu za vrijeme svakodnevnog odmora pok. Akif je jedan od pionira sporta na našem Vrbasu te i na taj način je okupljao omladinu, kako radničku tako i djačku i kroz sport na nju djelovao. U to vrijeme izrađuje dva čamca koji su radjeni po njegovim vodjenjem uz pomoć omladine, a koju je ista i koristila.

Na cesti se je za ono doba često vidjela neobična pojava: prof. dolazi u školu i ide iz škole okružen svojim djacima. Posle stvaranja stare Jugoslavije, u kojoj su još uvijek vladali ukoženi tuđji više apsolutistički odnosi, ovaj način ophodjenja druga Seremeta sa svojim djacima ljuđjao je temelje despotizma ondašnjeg društva.

Djelovanje Akifa Seremeta urodilo je plodom, vrijeme prolazilo, sjemenje niklo, plodovi su urodili obilato.

Banjalučka gimnazija iz godine u godinu daje našim narodima napredne borbe za bolji život, daje heroje Narodnoslobodilačke borbe i rukovodioce današnjice.

Kao njegovi djaci ističu se medju mnogima drugovi: Veselin Masleša, Fadil Maglajlić, Vilko Winterhalter, Nikica Pavlić, Josip Mažar, Soša, Osman Karabegović, Vojo Rakić i mnogi mlađji koji su posrestvom njegovih učenika prenosili žar vatre koju je zapalio Akif Seremet.

Banja Luka, 13.X.1955 g.

Napisao Pasarić Mladen po svom sjećanju

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-MS-I/49

Rad u literarnoj družini 1933/34 godine

Prvi put je izabran za pr tseđnika družine učenik VII r. Nail Kobašlić. Pobjedila je napredna struja. Posjećivala su se predavanja iz književnosti kroz koja su se odražavala napredna strujanja. Ubrzo je svmaćena pozornost na djelovanje udruženja i počele su pretnje da se udruženje raspusti tako da su otežani uslovi za rad i došlo je do privremene krize. Nepoverenje je bilo toliko da su čak i muzičke tačke bile sumljive pa je ispitivano koju autori tih muzičkih komada. Pazilo se na to da djaci ne idu na predavanja KAB-a i da ne idu u radnički dom jer se je već tada formirala nacionalistička grupacija djaka koji su pomagali prestavnike režima. Medjutim, djaci su i bez obzira na zabranu odlazili na predavanja KAB-a koliko je to bilo moguće i odlazili su na igranke u Radnički dom, ali ne zbog igranki nego da dodju u vezu sa radnicima. I to je bilo sumljivo.

Naročito su bili aktivni u uticanju na rad u gimnaziji u periodu od 1932 do 1934 g. Vilko Vinterhalter i Nikica Pavlić. Mnogo se čitala marksistička literatura i tražila ilegalna literatura. Neki su djaci čak davali priloge za časopis Stožer u Beogradu, a jedno kraće vrijeme proturao se list Skamija koji je izdavala beogradska djačka omladina komunistički orjentisana. Jedan profesor na času vjeronauke otkrio je taj list i nastala je zbrka oko toga tako je i to bilo otkriveno.

Djaci su održavali sastanke sa istaknutim radnicima komunistima i u čaršiji i po zanatskim radnjama sa Kazasom, Idrizom Maslom i dr. Takođe je iskorišćen i ljetna sezona kupanja na Vrbasu.

1935 g. jednom maturantu je od strane razre nog starješine naredjeno da drži govor blaženopočivšem kralju Aleksandru na Oplencu pod prijetnom isključenja, Naročino je plameni govor održao naš direktor Miladinović Stevo iza pogibije. Prof. Trivić Ljubomir, iako su ga djaci smatrali pomalo plašljivim, ipak je školske zadatke hrabro ocjenjivao, pomalo demantovao te glasove, inače su ga djaci gledali sasipatijama, jer su smatrali da nije u redovima reakcije. Grgičević Jerko imao je znatne muke sa maturantima, pošto je na seminarskim časovima dolazilo do vrlo dramatičnih objašnjenja, tako da je jednom po održanom satu molio da se štedi i da se ne dovodi u nepriliku.

Uticao Komunističke partije bio je očit, iako je sve bilo konspirativno, a vržio se preko drugova koju su bili zaduženi za rad na gimnaziji. Dakle aktivnost ispoljavala kroz uticao Partije, kroz rad literarne družine preko KAB-a i plasiranjem naprednih časopisa i literature.

Nail Kobašlić

SJEĆANJE NA JEDNOG PROFESORA

Prusob, Medij
Kraljica de Rodolika
Stjepane profesor

Medju generacijama profesora, koji su dijelovali na našoj gimnaziji, kao snažna figura ističe se lik nek, prof. Akifa Šeremeta.

Nek. Šeremet došao je na našu gimnaziju oko 1926 god. te je odmah počeo dijelovati medju mladima, kao napredan čovjek, čovjek budućnosti što se je osjetilo ne samo u školi nego i njegovej bližoj i daljoj okolini.

U to doba banjalučka gimnazija daje naše najmarkantnije pobornike socijalizma medju mladim generacijama.

Ove generacije nisu slučajne izrasle u tom duhu, već su medju ostalim i plod dijelovanja druga Šeremeta koji je znao da okupi, pokrene i u čovjeka usadi, sve one što je najplemenitije i najregresivnije u našem društvu.

Možemo slobodne reći, da je to prvi intelektualac koji je uz svoje intelektualne kvalifikacije imao i znanje jednog kvalifikovanog radnika /stelarski zanat/.

Za vrijeme gradjenja svoje kuće, preko puta današnje tvernice obuče sam je u zajednici sa naprednim radnicima i svojim djacima, obavljao sve zanatske poslove, što je za one doba bile neobične i vrlo revolucionarne.

Te se može smatrati, kao jedan vičan način u radu povezivanja intelektualaca i radnika praktično, a ujedno i zerno priznanje ravnopravnosti intelektualnog i fizičkog rada svaki u svom domenu, a ovo je bila vična manifestacija novog duha u minijaturi.

Da bi ne samo u radu nego i u slobodnom vremenu za vrijeme svakodnevnog odmera nek. Akif je jedan od pionira športa na našem Vrbasu te i na taj način je okupljao mladima, kako djačku tako i radničku i kroz šport na nju dijelovao.

U to vrijeme izrađuje dva čamea koji su radjeni pod njegovim vođenjem uz pomoć mladima a koje je ista i kerstila.

Na cesti se je za one doba česte viđjala neobična pojava, profesor dolazi u školu i ide iz škole, okružen svojim djacima. Poslije stvaranja stranke Jugoslavije, u kojoj su još uvijek vladali ukočeni tuđi više apsolutistički odnosi, ovaj način obhoda druga Šeremeta sa svojim djacima, ljuljao je temelje despotizma ondašnjeg društva.

Dijelovanje Akifa Šeremeta uredilo je plodom, vrijeme prelazilo, sjeme je niklo, plodovi su uredili obilato.

Banjalučka gimnazija iz godine u godinu, daje našim narađima, napredne borbe za bolji život, daje heređe Narodne Oslobođilačke borbe i rukevediece današnjice.

Kao njegovi djaci ističu se među mnogima drugovi: Veselin Masleša, Fadil Maglajlić, Vilko Viterhalter, Nikica Pavlić Josip Mažar /Šeša/, Osman Karabegović, Veje Rakić i mnogi mladji koji su posrestvom njegovih učenika prenosili žar vatre koju je zapalio Akif Serematić.

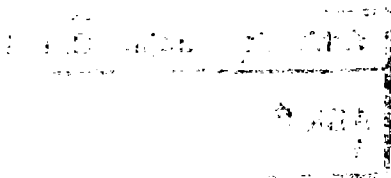
Banja Luka 13. II. 1955 god.

*Na osnovu
Pasovič bloden
ko nam spicaju*

Treba predati

Rudimir Stjepan
profesor

Ylovanj

Sjećanje na jednog profesora

Medju generacijama profesora koji su djelovali na našoj gimnaziji kao snažna figura ističe se lik pok.prof. Akifa Seremeta. Pok.Seremet došao je na našu gimnaziju oko 1926 godine te je odmah počeo djelovati medju omladinom, kao napredan čovjek, čovjek budućnosti što se je osjetilo ne samo u školi nego i njegovoj bližoj i daljoj okolini. U to doba banjalučka gimnazija daje naše najmarkantnije pobornike socijalizma medju mladim generacijama. Ove generacije nisu slučajno izrasle u tom duhu, već xsu medju ostalim i plod djelovanja druga Seremeta koji je znao da okupi, pokrene i u čovjeka usadati sve ono što je najplemenitije i najprogresivnije u našem društvu.

Možemo slobodno reći da je to prvi intelektualac koji je u svoje intelektualne kvalifikacije imao i znanje jednog kvalifikovanog radnika (stolarski zanat). Za vreme gradjenja svoje kuće, preko puta današnje tvornice obuće, sam je u zajednici sa naprednim radnicima i svojim djacima obavljao sve zanatske poslove, što je za ono doba bilo neobično i vrlo revolucionarno. To se može smatrati kao jedan vidan način u radu povezivanja intelektualaca i radnika praktično, a ujedno i zorno priznanje ravnopravnost intelektualnog i fizičkog rada svaki u svom domenu, a ovo je bila vidna manifestacija novog duha u minijaturi.

Da bi ne samo u radu nego i u slobodnom vremenu za vrijeme svakodnevnog odmora pok. Akif je jedan od pionira sporta na našem Vrbasu te i na taj način je okupljao omladinu, kako radničku tako i dječku i kroz sport na nju djelovao. U to vrijeme izradjuje dva čamca koji su rađjeni po njegovom vodjenjem uz pomoć omladine, a koju je ista i koristila.

Na cesti se je za ono doba često vidjala neobična pojava: prof. dolazi u školu i ide iz škole okružen svojim djacima. Posle stvaranja stare Jugoslavije, u kojoj su još uvijek vladali ukočeni tuđji više apsolutistički odnosi, ovaj način ophodjenja druga Seremeta sa svojim djacima ljuđgao je temelje despotizma ondašnjeg društva.

Djelovanje Akifa Seremeta urodilo je plodom, vrijeme prolazilo, sjemenje niklo, plodovi su urodili obilato.

Banjalučka gimnazija iz godine u godinu daje našim narodima napredne borbe za bolji život, daje heroje Narodnoslobodilačke borbe i rukovodioce današnjice.

Kao njegovi djaci ističu se medju mnogima drugovi: Veselin Masleša, Fadil Maglajlić, Vilko Vinterhalter, Nikica Pavlić, Josip Mažar, Soša, Osman Karabegović, Vojo Rakić i mnogi mlađji koji su posrestvom njegovih učenika prenosili žar vatre koju je zapalio Akif Seremet.

Banja Luka, 13.X.1955 g.

Napisao Pasarić Mladen po svom sjećanju

1944 kad je počela škol.god. grad je oslobođen, ali kako je došlo do povlačenja partizana s njima su se povukli uz ostale građane i priličan broj nastavnika (oko 12), a i dosta učenika. Posle su bile spojene obadvije gimnazije u jednu. Rad je bio neredovan.

U toku rata banjalučke gimnazije ostale su vjerne slobodarskim predtarnim tradicijama i učenici ovih škola kao i dobar broj nastavnika potpomagali su NOB-u u razlitim oblicima, a priličan broj učenika uzeo je i aktivnog učešća u borbi, boreći se sa starim drugovima idrugaricama ove škole (Osman Karabegović, Dušanka Kovačević, Ljubo Babić, Rada Vranješević, Filipović Safet i dr.) za pobjedu Narodne revolucije. U ovoj borbi dao je živote dobar broj učenika-ca ovih škola (Željko Barić, Košćica D. Babić Mićo, Vranješević Rada i dr.). Od nastavnika, pored Safeta Krupića poginuli su: Sedej Anton i Rukavina Željko.

Pera, ovo treba me obavijestiti
deset' pari je kralu i...

KAKO JE PODIGNUTA VELIKA REALKA U BANJOJ LUCI

I PRVI POČECI NJENOG RADA I DELOVANJA

Više od dve godine trajala je izgradnja zgrade Velike realke u B. Luci, s čijim se je prvim (zemljanim) radovima otpočelo u jesen 1892 g., dok su svi poslovi na njoj bili završeni u ljeto 1895 g. Koje godine je u novopodignutoj velikoj gradjevini otpočela i redovna nastava. To beše u doba kada je Banja Luka brojala nešto više od deset hiljada stanovnika i dok nije imala ni vodovod, ni kanalizaciju ni električno osvjetljenje.

Možda, ovom prilikom neće biti na odmet, da se u kratkim potezima prikažu neke pojedinosti o samoj gradnji pomenute zgrade, koja je u vreme njenog podizanja spadala u najveće i najmonumentalnije gradjevine u BiH.

Za vreme turske, kao i nakon okupacije (1878) za austro-ugarske vladavine, na crarnom zemljištu, gdje je podignuta Velika realka u B. Luci nalazile su se turske i austrijske barake, u kojima je obitavao jedan deo vojske, koja nije mogla da se smesti u kasarne, u Vrbas logor, kao ni u obližnjoj staroj tvrđavi.

I kad je doneseno rješenje, da se u Banjoj Luci podigne prostrana i reprezentativna zgrada Velike realke, austrijske prosvetne vlasti odlučile su, da se pomenuti objekat sagradi na mjestu gdje su se nalazile rečene vojničke barake, a koje dominira širokim vidokrugom. Po primljenim, ranije snimljenim i izradjenim planovima nove zgrade Velike realke od strane austrougarskih arhitekata i tehničara, ubrzo se je pristupilo njenoj izgradnji. Glavni preduzimač svih radova na ovoj gradjevini bio je HIPOLIT POKORNI poreklom Čeh, veoma vešt, ozbiljan i radan čovjek, koji je nosio dugačku sjedu bradu, zbog čega su ga radnici zvali Bradonjom. Pored nekolicine domaćih, glavni majstori zidari na podizanju ovog zdanja bili su Talijani, kojih je u to doba bilo priličan broj po gradovima i naseljima BiH. Ostala ljudska radna snaga uzimana je iz ovih krajeva. U toku pomenutih radova desilo se je i nekoliko teških i lakših nesreća, naročito kad se radilo na visokim skelama. Između ostalih radničkih nezgoda, pred samo okončanje radova, zadesila je teža nesreća i radnika Grgu Ljevvara uz B. Luke, koji je duže vremena radio na ovoj gradjevini kao obični radnik. Dok je pomenuti Grga nosio gradjevinski materijal preko visokih skela, odjednom su mu se postakle noge, i on je sa skele na skelu pao iz visine od deset metara. Dugo je liječen od zadobivenih povreda i konačno je ostao živ, ali sa poremećenim umom. Sve do nedavno Grga je živjeo u Banjoj Luci kao mlouman i pobožan gradjanin-prosjak, koga su stari Bnjalučani, koji su znali za njegovu tragediju, svesrdno pomagali.

Podignuta zgrada Velike realke bila je sagradjena na dva sprata, sa centralnim grijenjam, ~~kari~~ u obliku latinicom štamšanog slova F, dok je pre Drugog svjetskog rata izvršeno proširenje pomenute gradjevine, koja je tada dobila oblik štampanog slova E.

Prilikom završnih gradjevinskih radova, zajedno sa početkom nastave u novopodignutoj Velikoj realci, koja je bila bogato snabdjevena potrebnim inventarom, učilima, kabinetima i crtaonicom, održana je mala i skromna proslava 4 oktobra 1895 godine.

Prvi direktor škole bio je Avgust pl. Tartalja, dok su profesorski zbor sačinjavali ovi nastavnici: Váadimir Skarić, proto Vid Kovačević, fra Franje Djukić, Ibrahim ef. Kadić i Jakob Elias.

Kancelarija direktora nalazila se u sredini prvog sprata, a do nje zbornica za nastavnike. Nešto dočnije u prizemlju levog krila zgrade uredjen je stan za direktora škole. U prostranom, ograđenom i uredjenom školskom dvorištu nalazila se jedna manja zgrada za služitelja, koja je važila i kao ostava za razne razne gimnastičke sprave i naprave. Pored provodjenja slobodnog vremena za vreme odmora, u školskom dvorištu održavani su za djake i časovi gimnastike, na kojima se pored ostalog vežbalo i u mačevanju.

Prve školske godine 1895 /96 otpočeo je sa radom prvi razred sa svega 64 upisana djaka.

Brigu o čistoći, kao i ostalim higijenskim potrebama ove škole, vodili su savešno podvornici, u početku sam Jovo Djukić, a dočnije i Aleksa Djukić, koji su prema djacima bili dosta strogi, ali pravedni, a kojih se, kako odavno nisu među živima, dobro sećaju mnoge starije generacije djaka pomenute škole, kojima

su oni naizmenično podelili veći broj maturskih štapova, za koje su usluge uvek dobro i obilno nagradjeni. Tako se zna da je podvornik Š Jovo od jednog (muslimana) djaka VIII razreda kad je maturirao dobio za predani mu štap kravu sa teletom.

Za razliku od današnjeg doba djaci Velike realke u B. Luci, naročito oni iz viših razreda, koje su širi narodni slojevi zvali "školnicima" uživali su mnogo veću popularnost i pažnju građanstva, nego što je to slučaj danas.

Umesto futbala, koji je danas osvojio sve mlađe generacije, u ono vreme behu obligatni časovi iz gimnastike, kao i društvena delovanja Sokolskih društava, gde se je gajio i negovao zdrav i koristan sport. Pored pohađanja pevačkih i muzičkih družina, kao i pored obimnog čitanja i studiranja naučnih i ostalih književnih dela, u slobodnim časovima djaci ove škole posećivali su mnoge prosvetno-kulturne kružoke, sastanke i udruženja, na kojima su se vodile opsežne literarne i ostale rasprave i diskusije. (Posećivanja kina nije bilo sve do 1910 godine, kad je u B. Luci otvoren prvi "Edison" kino koji je bio smešten u Rudovića kući, u neposrednoj blizini trgovine Save Milanovića. X

Sve to, kao i ničijim nenačetim rz-i obraz-i solidna i temeljita nastava i stečeno znanje za vreme školske obuke, mnogo je delovalo na svestrano obrazovanje tadašnjih djačkih generacija, koje su stekle bezprekoran jak i temeljit osnov a što se pokazalo kao neobično pozitivno i docnije kad su ovi svršeni ljudi pošli u praktičan život. Od pomenutih generacija postoje još uvek izvesni ostaci, koji i danas važe kao svestrano izgrađeni intelektualni radnici, i uz to dobri i realni praktičari, kojima se mogu poveriti na rešavanje i najteži državni zadaci i problemi.

Sk. 1902-3 god. na Velikoj realci u B. Luci ispite zrelosti položili su prvi maturanti ove i to njih 12 na broju: Muhamed Barjaktarević iz Tešnja, Bogoljub Bijelić iz Rujevca, Emin Brkić iz Tešnja, Svetolik Davidović iz Bugojna, Ivan Ivković iz Bihaća, Dušan Knežević iz Sjeverovca, Dragutin Kokanović iz Bos. Durbice, Mihajlo Opatić iz Krneta, Petar Petković iz Bos. Gradiške, Stevo Trninić iz Mahovljanama Nikola Vujičić iz Varcar Vakufa i Svetožar Zrnić iz Bistrice.

Ukoliko se zna, od pomenutih prvih maturana koji su završili Veliku realku u B. L. još su u životu prof. Dragutin Kokanović koji živi u Beogradu i prof. Nikola Vujičić koji živi u Sarajevu.

Razredni starešina prvog VIII razr. ove škole bio je Franjo Harazin, koji je predavao matematiku, deskriptivu i fiziku. Kao redovan profesor F. Harazin je bio preko 50 godina srednjoškolski nastavnik, za koje je vreme rešio mnoge matematičke probleme kao i razne izume, ali kojima su se (zbog njegove naivnosti i prostodušnosti) koristila druga lica, koja su na volšeban način iskoristila njegovo ogromno znanje. Zato nije čudo što su ga svi njegovi djaci zbog njegove velike dobrote i plemenitosti zvali iz milošte (ali bez njegovog znanja) svojim dragim "Tatekom".

Pažnja i nadzor prema djacima Velike realke u B. L. bio je dosta strog ali pravedan i dostojanstven. Sve je to bilo istaknuto u školskim disciplinskim pravilima koja su se pravilno primjenjivala. Tako je između ostalog bilo za sve djake - nedeljom i većim praznicima - skupno posjećivanje bogomolja, dok su još jedino djaci VII i VIII razreda smeli slobodno da posećuju kafane i restorane. Uza sve to, odnos između profesora i djaka u slobodnim časovima bio je prijazan i na visini, ali više vaspitnog karaktera.

Sve do 1908 g. banjalučku Veliku realku pohađali izričito muškarci. Tek pomenute godine poremećen je taj red, kada su se kao prve žene upisale u pomenutu školu dve kćerke pro. Stanka Pavičića, a koje su prethodno bile završile Devojačku školu u B. Luci. Nije čudo, da je ovaj događaj pobudio senzaciju ali je uza sve to od strane prof. zbora i ostalih djaka bio primljen sa simpatijama i odobrenjem.

I tako je s razvojem privrednih, političkih i ostalih prilika i događaja broj djaka Velike realke u B. L. (kao i njenih nastavnika) sve se više povećavao, jer je ovo bila - u svoje vreme - jedina puna srednja puna škola u Bos. Krajini kao i jednom delu Zapadne i Centralne Bosne, koja je dala prve naše učene ljude iz ovih krajeva.

Први пут је изабран за претседника дружине ученик VII р. Кобашкић Нана. Посиједила је напредна струја. Посејенивала су се предавања из књижевности кроз која су се одражавала напредна струјања. Убрзо је свраћена пажња на дјеловање удружења и почеле су кријетње да се удружење растушти, тако да су отежани услови за рад и дошло је до привремене кризе. Неповјерење је било толико да су чак и музичке тачке биле сумњиве на је позитивно ко су аутори тих музичких комада. Пазило се на то да ђаци не иду на предавања КАБ-а и да не иду у Раднички дом, јер се већ тада формира националистичка групеција ђака који су помагали претставницима ренима. Међутим, ђаци су и без обзира на забрану одлазили на предавања КАБ-а колико је било могуће и одлазили су на играчке у Раднички дом, али не због играчки него да добу у везу са радницима. И то је било сумњиво. Н

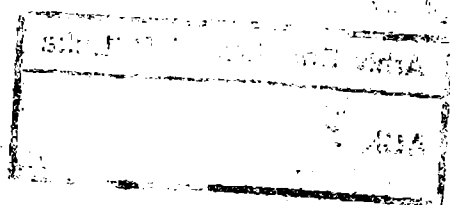
Нарочито су били активни у утицају на рад у гимназији у периоду од 1932 до 34 ВИМКО ВИНТЕРХАЛТЕР и НИКИЦА ПAVЛИЋ. Много се читала марксистичка литература и тржила илегална литература. Нени су ђаци чак давали прилоге у часопис СТОМЕР у Београду, а једно краће вријеме протурео се лист СКАМПА који је издавала београдска ђачка омладинска комунистички оријентисана. Један професор на часу вјеронауке открио је тај лист и настала је збрка око тога тако да је и то било откривено.

Ђаци су одржавали састанке са истакнутим радницима комунистима и у чаршији по закатоцим радњама са Назасом, Идризом Маслом и др. Такође је коришћена и љетња сезона купана на Врбасу.

1935 г. једном матуранту је од стране разредног старјешине наређено да дати говор олаженом чинштем краљу Александру на билеци под кријетном искључења. Нарочито је пламени говор одржао наш директор Миланаковић Стево иза погонје. Професор Тривић Љубомир, иако су га ђаци сматрали помало плашљивим, ипак је школске задатке храбро оцјенивао, помало демантовао те гласове, иначе су га ђаци гледали са симпатијама јер су сматрали да нијеу редовима реакције. Гргичевић Јерко имао је знатне муке са матурантима, пошто је на семинарским часовима долазило до врло драматичких објашњавања, тако да је једном по одржаном сату молио да се преди и да се не доводи у неприлику.

Утицај Комунистичке партије био је сачит, иако је све било веома конспиративно, а вршио се преко другова који су били задужени за рад на гимназији. Дакле активност се испољавала кроз утицај Партије, кроз рад Литерарне дружине, преко КАБ-а и власирањем напредних часописа и литературе.

Mail Kobashkin

Sjećanje na jednog profesora

Medju generacijama profesora koji su djelovali na našoj gimnaziji kao snažna figura ističe se lik pok. prof. Akifa Seremeta. Pok. Seremet došao je na našu gimnaziju oko 1926 godine te je odmah počeo djelovati medju omladinom, kao napredan čovjek, čovjek budućnosti što se je osjetilo ne samo u školi nego i njegovoj bližoj i daljoj okolini. U to doba banjalučka gimnazija daje naše najmarkantnije pobornike socijalizma medju mladim generacijama. Ove generacije nisu slučajno izrasle u tom duhu, već su medju ostalim i plod djelovanja druga Seremeta koji je znao da okupi, pokrene i u čovjeka usadati sve ono što je najplemenitije i najprogresivnije u našem društvu.

Možemo slobodno reći da je to prvi intelektualac koji je usvoje intelektualne kvalifikacije imao i znanje jednog kvalifikovanog radnika (stolarski zanat). Za vreme gradjenja svoje kuće, preko puta današnje tvornice obuće, sam je u zajednici sa naprednim radnicima i svojim djacima obavljao sve zanatske poslove, što je za ono doba bilo neobično i vrlo revolucionarno. To se može smatrati kao jedan vidan način u radu povezivanja intelektualaca i radnika praktično, a ujedno i zorno priznanje ravnopravnost intelektualnog i fizičkog rada svaki u svom domenu, a ovo je bila vidna manifestacija novog duha u minijaturi.

Da bi ne samo u radu nego i u slobodnom vremenu za vrijeme svakodnevnog odmora pok. Akif je jedan od pionira sporta na našem Vrbasu te i na taj način je okupljao omladinu, kako radničku tako i djačku i kroz sport na nju djelovao. U to vrijeme izradjuje dva čamca koji su radjeni pod njegovim vodjenjem uz pomoć omladine, a koja je ista i koristila.

Na cesti se je za ono doba često vidjela neobična pojava: prof. dolazi u školu i ide iz škole okružen svojim djacima. Posle stvaranja stare Jugoslavije, u kojoj su još uvijek vladali ukočeni tuđi više apsolutistički odnosi, ovaj način ophodjenja druga Seremeta sa svojim djacima ljuđgao je temelje despotizma ondašnjeg društva.

Djelovanje Akifa Seremeta urodilo je plodom, vrijeme prolazilo, sjemenje niklo, plodovi su urodili obilato.

Banjalučka gimnazija iz godine u godinu daje našim narodima napredne borbe za bolji život, daje heroje Narodnospobodilačke borbe i rukovodioce današnjice.

Kao njegovi djaci ističu se medju mnogima drugovi: Veselin Masleša, Fadil Maglajlić, Vilko Vinterhalter, Nikica Pavlić, Josip Mažar, Šoša, Osman Karabegović, Vojo Rakić i mnogi mlađji koji su posrestvom njegovih učenika prenosili žar vatre koju je zapalio Akif Seremet.

Banja Luka, 13.X.1955 g.

Napisao Pasarić Mladen po svom sjećanju

дучи, наставиле су се туроне и аустријске баране, у којима је обичајно један до два дојке, која није могла да се смести у касарне, у Зрвас догору, као ни у оближњој старој тврђави.

И кад је довасено решење, да се у Јаној Луци политичке просторије и репрезентативне зграде Велике реалне, аустријске просветне власти одлучиле су, да се поменути објекат сагради на месту где су се налазиле речене дојничке баране, а које доминира широким видокулом. По примљеним, раније снмљеним и израђеним плановима нове зграде Велике реалне од стране аустријских државних и техничара, убрзо се је приступило њеној изградњи. Главни пројекат ових зграда на овој пређешњој оно је ЖИЛОВИТ ПОНОРНИ, пореклом човек, веома вешт, озбиљан и радан човек, који је носио дугачку седлу браду, због чега су га радници звали "БРАДОМ". Поред жемлицине домаћин, главни мајстор изградњи на подизању овог здања били су Талијани, којих је у то доба ово приличан број по градвини и насељима Љосне и Херцеговине. Остала дуконска радња свата у зградњи је из ових крајева. У току поменутих зграда десило се је и

КАНО ЈЕ ПОДИГНУТА ВЕЛИКА РЕАЛНА У БИНОЈ ДИЛИ
И ПРВИ ПОЧЕЦИ НЕНОГ РАДА И ДЕЛОВАЊА

Више од две године трајала је изградња зграде Велике реалне у
Деној Луци, с чијим се је првим /закљаним/ радовима отпочело у јесен 1892 г.,
док су сви послови на кој били завршени у лето 1895 г., које године је у
повољности тој каријери великој грађевини отпочела и редовна настава. То ошче
у доба када је Бава Лука брзојале нешто више од десет хиљада становника и доп
није могла ни дозволити, ни канализацију ни електрично осветљење.

Можда, овом приликом не оче ошчи на ошмет, да се у првима потеза-
ма прилику неке појединости о самој грађевини поненуте зграде, која је у драме
Веног подизања владала у највеће и најиспунметалније грађевине у Босни и Хер-
цеговини.

За време туроне, као и након окупације /1878 п. / за аустро-угар-
ске владавине, на ерапном земљишту, гдје је подигнута Велика реална у Биној

неколико тежих и лакших несрећа, нарочито кад се радило на високим скелама. Између осталих радничких незгода, пред само онопчање радова, задесила је тежа несрећа и радника Гргу ДВАРА из Бање Луке, који је дуне времена радио на овој грађевини као обичан радник. Док је поменути Грга носио грађевински материјал преко високих скела, одједаред су му се потстале ноге, и и он је са скеле на скелу пао из висине од десет метара. Грга је лечен од задобијених повреда и коначно је остао жив, али са поремећеним умом. Све до недавно Грга је живео у Бањој Луци као малоуман и побоман грађанин-просјак, кога су стари Бањалучани, који су знали за његову трагедију, свесрдно помагали.

Подигнута зграда Велике реалке била је саграђена на два спрата, са централним грејањем, у облику штампаног латиницом слова Φ , док је пре Другог светског рата извршено проширење поменуте грађевине, која је тада добила облик штампаног слова E .

Приликом завршених грађевинских радова, заједно са почетном наставе у новоподигнутој Великој реалци, која је била богато снабдевена потребним инвентаром, училима, кабинетима и цртежницом, одржана је маза и скромна прослава - 4 октобра 1895 године.

Први директор школе био је Август пл. ТАРТАВА, док су професорски збор сачињавали ови наставници : Владимир Скарин, прото Вид Новачевић, Фрањо Турин, Ибрахим еф. Малић и Јакоб Елијас.

Канцеларија директора налазила се је у средини првог спрата, а до ње зборница за наставнике. Нешто доцније, у приземљу левог дела зграде уређен је стан за директора школе. У пространом, ограђеном и уређеном школском дворишту, налазила се је једна мања зграда за слугитеља, која је вадила и као остава за разне гимнастичке направе и справе. Поред провођења слободног времена, за време одмора, у школском дворишту одржавани су за ђаке и часови гимнастике на којима се поред осталог већбало и у мачевању.

Прве школске године 1895/96 отпочео је са радом први разред са свега 64 уписана ђака.

Бригу о чистоћи, као и о осталим хигијенским потребама ове школе, водили су савесно подвorniци, у почетку сам ЈОСО ТУНИЋ, а доцније и АЛЕКСА ТУНИЋ, који су према ђацима били доста строги али праведни, а којих се, иако

одавно нису међу живима, добро сјећају многе старије генерације ђака поменуте школе, којима су они наизменично поделили већи број матуралних штапова, за које су услуге били увек добро и обилно награђени. Тако се зна да је по дворни Јово, од једног муслимана -ђака VIII разреда кад је матурирао, добио за предани му штап - краву са телетом. ..

За разлику од данашњег доба, ђаци Велике реалне у Бањој Луци, нарочито они из виших разреда, које су шири народни слојеви звали "школницима", уживали су много већу популарност и пажњу грађанства, него што је то случај данас.

Уместо фудбала, који је данас освојио ове млађе генерације, у оно време бијашу обавезни часови из гимнастике, као и друштвена деловања Соколских друштва, гдје се је гајио и неговао здрав и корисан спорт.

Поред похађања певачких и музичких дружина, као и поред обилног читања и студирања научних и осталих књижевних дела, у слободним часовима ђаци ове школе посјивали су многе просветно-културне кружке, састанке и удружења, на којима су се водиле опсежне литерарне и остале расправе и дискусије. /Посећивање кина није било све до 1910 године, кад је у Бањој Луци отворен први "БИООН" кино, који је био смештен у Рудовића кући, у непосредној близини трговине Саве Милановића/.

Све то, као и ничим ненамети ра и образ и солидна и темељита настава и стечено знање за време школске обуке, много је деловало на свестрано образовање тадашњих ђачких генерација, које су стекле беспрекоран, јак и темељит основ, а што се показало као нарочито позитивно и доцније кад су ђаци свршени људи пошли у практичан живот. Од поменутих генерација постоје још увек извесни остаци, који и данас важе као свестрано изграђени интелектуални радници, и усто добри и реални практичари, којима се могу поверити на решавање и најтежи државни задаци и проблеми.

Школске 1902/3 године на Великој реалци у Бањој Луци испите зрелости положили су први матуранти ове школе и то них дванаест на броју : Мухамед Барјантаревић из Тешња, Богољуб Бијелић из Рујевца, Ђин Ђркић из Тешња, Светозар Давидовић из Бутојна, Иван Ивковић из Бијеља, Душан Кнежевић из Сје-

веровца, Драгутин Кокановић из Босанске Дубице, Михаило Опачић из Крнета, Петар Петковић из Босанске Градишке, Стево Трнинић из Маховљана, Никола Вујићић из Варцар Вакуфа и Светозар Зрнић из Бистрице.

Уколико се зна, од поменутих првих матураната који су завршили Велику реалку у Бањој Луци, још су у животу професор Драгутин Кокановић, који живи у Београду и професор Никола Вујићић, који живи у Сарајеву.

Разредни старешина првог VIII разреда ове школе био је ФРАЊО ХАРАЗИН, који је предавао математику, дескриптиву и физику. Као редован професор Ф. Харазин је био преко педесет година средњошколски наставник, за које је време решио многе математичке проблеме као и разне изуме, али којима су се /због његове наивности и простодушности/ користила друга лица, која су на волшебан начин искористила његово огромно знање. Зато није чудо, што су га сви његови ђаци због његове велике добротe и племенитости звали из милости /али без његовог знања/ својим драгим "Татеном".

Пажња и надзор према ђацима Велике реалке у Бањој Луци био је доста строг, али праведан и достојанствен. Све је то било истакнуто у школским дисциплинским правилима, која су се правилно примењивала.

Тако је између осталог облигатно било за све ђаке - недељом и великим празницима - скупно посећивање богомоља, док су једино ђаци VII и VIII разреда смели слободно да посећују кафане и ресторане. Уза све то, однос између професора и ђака у слободним часовима био је пријазан и на висини, али више васпитног карактера.

Све до године 1908 бањалучку Велику реалку похађали су изричито мушкарци. Тек поменуте године поремећен је тај ред, када су се као прве жене уписале у поменућу школу две кћерке професора Станка Павићића, а које су претходно биле завршиле Девојачку школу у Бањој Луци. Није чудо, да је овај догађај побудио сензацију, али је уза све то од стране професорског збора и осталих ђака био примљен са симпатијама и одобравањем ...

И тако се је с развојем привредних, политичких и осталих прилика и догађаја број ђака Велике реалке у Бањој Луци /као и њених наставника/ све више повећавао, јер је ово била - усвоје време - једина пуна средња школа у Босанској Крајини, као и у једном делу Западне и Централне Босне, која је дала прве наше учене људе из ових крајева.

KAKO JE PODIGNUTA VELIKA REALKA U BANJOJ LUCI I PRVI POČECI NJENOG RADA I DELOVANJA

Više od dve godine trajala je izgradnja zgrade Velike realke u B. Luci, s čijim se je prvim (zemljanim) radovima otpočelo u jesen 1892 g., dok su svi poslovi na njoj bili završeni u ljeto 1895 g. koje godine je u novopodignutoj velikoj gradjevini otpočela i redovna nastava. To baše u doba kada je Banja Luka brojala nešto više od deset hiljada stanovnika i dok nije imala ni vodovod, ni kanalizaciju ni električno osvetljenje.

Možda, ovom prilikom neće biti na odmet, da se u kratkim potezima prikažu neke pojedinosti o samoj gradnji pomenute zgrade, koja je u vreme njenog podizanja spadala u najveće i najmonumentalnije gradjevine u BiH.

Za vreme turske, kao i nakon okupacije (1878) za austro-ugarske vladavine, na erarnom zemljištu, gdje je podignuta Velika realka u B. Luci nalazile su se turske i austrijske bareke, u kojima je obitavao jedan deo vojske, koja nije mogla da se smesti u kasarne, u Vrbas logor, kao ni u obližnjoj staroj tvrđjavi.

I kad je doneseno rješenje, da se u Banjoj Luci podigne prostrana i reprezentativna zgrada Velike realke, austrijske prosvetne vlasti odlučile su, da se pomenuti objekat sagradi na mjestu gdje su se nalazile rečene vojničke bareke, a koje dominira širokim vidokrugom. Po primljenim, ranije snimljenim i izradjenim planovima nove zgrade Velike realke od strane austro-ugarskih arhitekata i tehničara, ubrzo se je pristupilo njenoj izgradnji. Glavni preduzimač svih radova na ovoj gradjevini bio je HIPOLIT POKORNI poreklom Čeh, veoma vešt, ozbiljan i radan čovjek, koji je nosio dugačku sjedu brađu, zbog čega su ga radnici zvali Bradonjom. Pored nekolicine domaćih, glavni majstori zidari na podizanju ovog zdanja bili su Talijani, kojih je u to doba bilo priličan broj po gradovima i naseljima BiH. Ostala ljudska radna snaga uzimana je iz ovih krajeva. U toku pomenutih radova desilo se je i nekoliko teških i lakših nesreća, naročito kad se radilo na visokim skelama. Između ostalih radničkih nezgoda, pred samo okončanje radova, zadesila je teža nesreća i radnika Grgu Ljevvara uz B. Luke, koji je duže vremena radio na ovoj gradjevini kao obični radnik. Dok je pomenuti Grga nosio gradjevinski materijal preko visokih skela, odjednom su mu se postakle noge, i on je sa skele na skelu pao iz visine od deset metara. Dugo je liječen od zadobivenih povreda i konačno je ostao živ, ali sa poremećenim umom. Sve do nedavno Grga je živjeo u Banjoj Luci kao mlouman i pobožan građanin-prosjak, koga su stari Bnjalučani, koji su znali za njegovu tragediju, svesrdno pomagali.

Podignuta zgrada Velike realke bila je sagradjena na dva sprata, sa centralnim grijenjam, ~~katk~~ u obliku latinicom štampšanog slova F, dok je pre Drugog svetskog rata izvršeno proširenje pomenute gradjevine, koja je tada dobila oblik štampšanog slova E.

Prilikom završnih gradjevinskih radova, zajedno sa početkom nastave u novopodignutoj Velikoj realci, koja je bila bogato snabdjevena potrebnim inventarom, učilima, kabinetima i crtaonikom, održana je mala i skromna proslava 4 oktobra 1895 godine.

Prvi direktor škole bio je Avgust pl. Tartalja, dok su profesorski zbor sačinjavali ovi nastavnici: Vlahimir Skarić, proto Vid Kovačević, fra Franjo Djurić, Ibrahim ef. Kadić i Jakob Elias.

Kancelarija direktora nalazila se u sredini prvog sprata, a do nje zbornica za nastavnike. Nešto doonije u prizemlju levog krila zgrade uredjen je stan za direktora škole. U prostranom, ogradjenom i uredjenom školskom dvorištu nalazila se jedna manja zgrada za služitelja, koja je važila i kao ostava za razne razne gimnastičke sprave i naprave. Pored provodjenja slobodnog vremena za vreme odmora, u školskom dvorištu održavani su za djake i časovi gimnastike, na kojima se pored ostalog vežbalo i u mačevanju.

Prve školske godine 1895 /96 otpočeo je sa radom prvi razred sa svega 64 upisana djaka.

Brigu o čistoći, kao i ostalim higijenskim potrebama ove škole, vodili su savešno podvornici, u početku sam Jovo Djukić, a doonije i Aleksa Djukić, koji su prema djacima bili dosta strogi, ali pravedni, a kojih se, kako odavno nisu među živima, dobro sećaju mnoge starije generacije djaka pomenute škole, kojih

su oni naizmenično podelili veći broj maturelnih štapova, za koje su usluge uvek dobro i obilno nagradjeni. Tako se zna da je podvornik Š Jovo od jednog muslimana- djaka VIII razreda kad je maturirao dobio za predani mu štap kravu sa tetetom.

Za razliku od današnjeg doba djaci Velike realke u B.Luci, naročito oni iz viših razreda, koje su širi narodni slojevi zvali "školnicima" uživali su mnogo veću popularnost i pažnju gradjanstva, nego što je to slučaj danas.

Umesto futbala, koji je danas ostojio sve mlađe generacije, u ono vreme behu obligatni časovi iz gimnastike, kao i društvena delovanja Sokolskih društava, gde se je gajio i negovao zdrav i koristan sport. Pored pohađanja pevačkih i muzičkih družina, kao i pored obimnog čitanja i studiranja naučnih i ostalih književnih dela, u slobodnim časovima djaci ove škole posećivali su mnoge prosvetno-kulturne kružoke, sastanke i udruženja, na kojima su se vodile opsežne literarne i ostale rasprave i diskusije. (Posećivanja kina nije bilo sve do 1910 godine, kad je u B.Luci otvoren prvi "Edison" kino koji je bio smešten u Rudovića kući, u neposrednoj blizini trgovine Save Milanovića. X

Sve to, kao i ničijim nenačetim rz i obrez i solidna i temeljita nastava i stečeno znanje za vreme školske obuke, mnogo je delovalo na svestrano obrazovanje tadašnjih dječkih generacija, koje su stekle bezprekoran jak i temeljit osnov a što se pokazalo kao neobično pozitivno i docnije kad su ovi svršeni ljudi pošli u praktičan život. Od pomenutih generacija postoje još uvek izvesni ostaci, koji i danas važe kao svestrano izgrađeni intelektualni radnici, i uz to dobri i realni praktičari, kojima se mogu poveriti na rešavanje i najteži državni zadaci i problemi.

Sk.1902-3 god. na Velikoj realci u B.Luci ispite zrelosti položili su prvi maturenti ove i to njih 12 na broju: Muhamed Barjaktarević iz Tešnja, Bogoljub Bijelić iz Rujeva, Emin Brkić iz Tešnja, Svetolik Davidović iz Bugojna, Ivan Ivković iz Bihaća, Dušan Knežević iz Sjeverovaca, Dragutin Kokanović iz Bos.Dubice, Mihajlo Opatić iz Krneta, Petar Petković iz Bos. Gradiške, Stevo Trninić iz Mahovljanag Nikola Vujičić iz Varcer Vakufe i Svetozar Zrnić iz Bistrice.

Ukoliko se zna, od pomenutih prvih maturena koji su završili Veliku realku u B.L. još su u životu prof.Dragutin Kokanović koji živi u Beogradu i prof. Nikola Vujičić koji živi u Sarajevu.

Razredni sterašina prvog VIII razr. ove škole bio je Franjo Harazin, koji je predavao matematiku, deskriptivu i fiziku. Kao redovan profesor F.Harazin je bio preko 50 godina sr dnjoškolski nastavnik, za koje je vreme rešio mnoge matematičke probleme kao i razne izume, ali kojima su se (zbog njegove naivnosti i prostodušnosti) koristila druga lica, koja su na volšeban način iskoristile njegovo ogromno znanje. Zato nije čudo što su ga svi njegovi djaci zbog njegove velike dobrote i plemenitosti zvali iz milošte (ali bez njegovog znanja) svojim dragim "Tetekom".

Pažnja i nadzor prema djacima Velike realke u B.L. bio je dosta strog ali pr eden i dostojanstven. Sve je to bilo isteknuto u školskim disciplinskim pravilima koja su se previlno primjenjivala. Tako je između ostalog bilo za sve djake - nedeljom i većim praznicima- skupno posjećivanje bogomolja, dok su je jedino djaci VII i VIII razreda smeli slobodno da poseđuju kafane i restorane. Uza sve to, odnos između profesora i djaka u slobodnim časovima bio je prijazan i na visini, ali više vaspitnog karaktera.

Sve do 1908 g. banjalučku Veliku realku pohađjali izričito muškarci Tek pomenute godine poremećen je taj red, kada su se kao prve žene upisale u pomenutu školu dve kćerke pro. Stanka Pavičića, a koje su prethodno bile završile Devojačku školu u B.Luci. Nije čudo, da je ovaj događaj pobudio senzaciju ali je uza sve to od strane prof.zbora i ostalih djaka bio primljen sa simpatijama i odobrenjem.

I tako je s razvojem privrednih, političkih i ostalih prilika i događaja broj djaka Velike realke u B.L.(kao i njenih nastavnika) sve se više povećavao, jer je ovo bila - u svoje vreme - jedina puna srednja puna škola u Bos.Krajini kao i jedinom delu Zapadne i Centralne Bosne, koja je dala prve naše učene ljude iz ovih krajeva.

Banja Luka

Vuk Jelovac

Rad u literarnoj družini 1933/34 godine

Prvi put je izabran za pr tseđnika družine učenik VII r. Nail Kobašlić. Pobjedila je napredna struja. Posjećivala su se predavanja iz književnosti kroz koja su se odražavala napredna strujanja. Ubrzo je svraćena pozornost na djelovanje udruženja i počele su pretnje da se udruženje raspusti tako da su otežani uslovi za rad i došlo je do privremene krize. Nepoverenje je bilo toliko da su čak i muzičke tačke bile sumljive pa je ispitivano koju autori tih muzičkih komada. Pazilo se na to da djaci ne idu na predavanja KAB-a i da ne idu u radnički dom jer se je već tada formirala nacionalistička grupacija djaka koji su pomagali prestavnike režima. Medjutim, djaci su i bez obzira na zabranu odlazili na predavanja KAB-a koliko je to bilo moguće i odlazili su na igranke u Radnički dom, ali ne zbog igranki nego da dodju u vezu sa radnicima. I to je bilo sumljivo.

Narođito su bili aktivni u uticanju na rad u gimnaziji u periodu od 1932 do 1934 g. Vilko Vinterhalter i Nikioa Pavlić. Mnogo se čitala marksistička literatura i tražila ilegalna literatura. Neki su djaci čak davali priloge za časopis Stožer u Beogradu, a jedno kraće vrijeme proturao se list Skamija koji je izdavala beogradska djačka omladina komunistički orjentisana. Jedan profesor na času vjeronauke otkrio je taj list i nastala je zbrka oko toga tako je i to bilo otkriveno.

Djaci su održavali sastanke sa istaknutim radnicima komunistima i u čaršiji i po zanatskim radnjama sa Kazasom, Idrizom Maslom i dr. Takodje je iskorišćen i ljetna sezona kupanja na Vrbasu.

1935 g. jednom maturantu je od strane razre nog starješine naredjeno da drži govor blaženopočivšem kralju Aleksandru na Oplencu pod prijetnom isključenja, Narođino je plameni govor održao naš direktor Miladinović Stevo iza pogibije. Prof. Trivić Ljubomir, iako su ga djaci smatrali pomalo plašljivim, ipak je školske zadatke hrabro oojenjivao, pomalo demantovao te glasove, inače su ga djaci gledali sasipätijama, jer su smatrali da nije u redovima reakcije. Grgičević Jerko imao je znatne muke sa maturantima, pošto je na seminarskim časovima dolazilo do vrlo dramatičnih objašnjenja, tako da je jednom po održanom satu molio da se štedi i da se ne dovodi u nepriliku.

Uticao Komunističke partije bio je ođit, iako je sve bilo konspirativno, a vržio se preko drugova koju su bili zaduženi za rad na gimnaziji. Dakle aktivnost ispoljavala kroz uticaj Partije, kroz rad literarne družine preko KAB-a i plasiranjem naprednih časopisa i literature.

Nail Kobašlić